

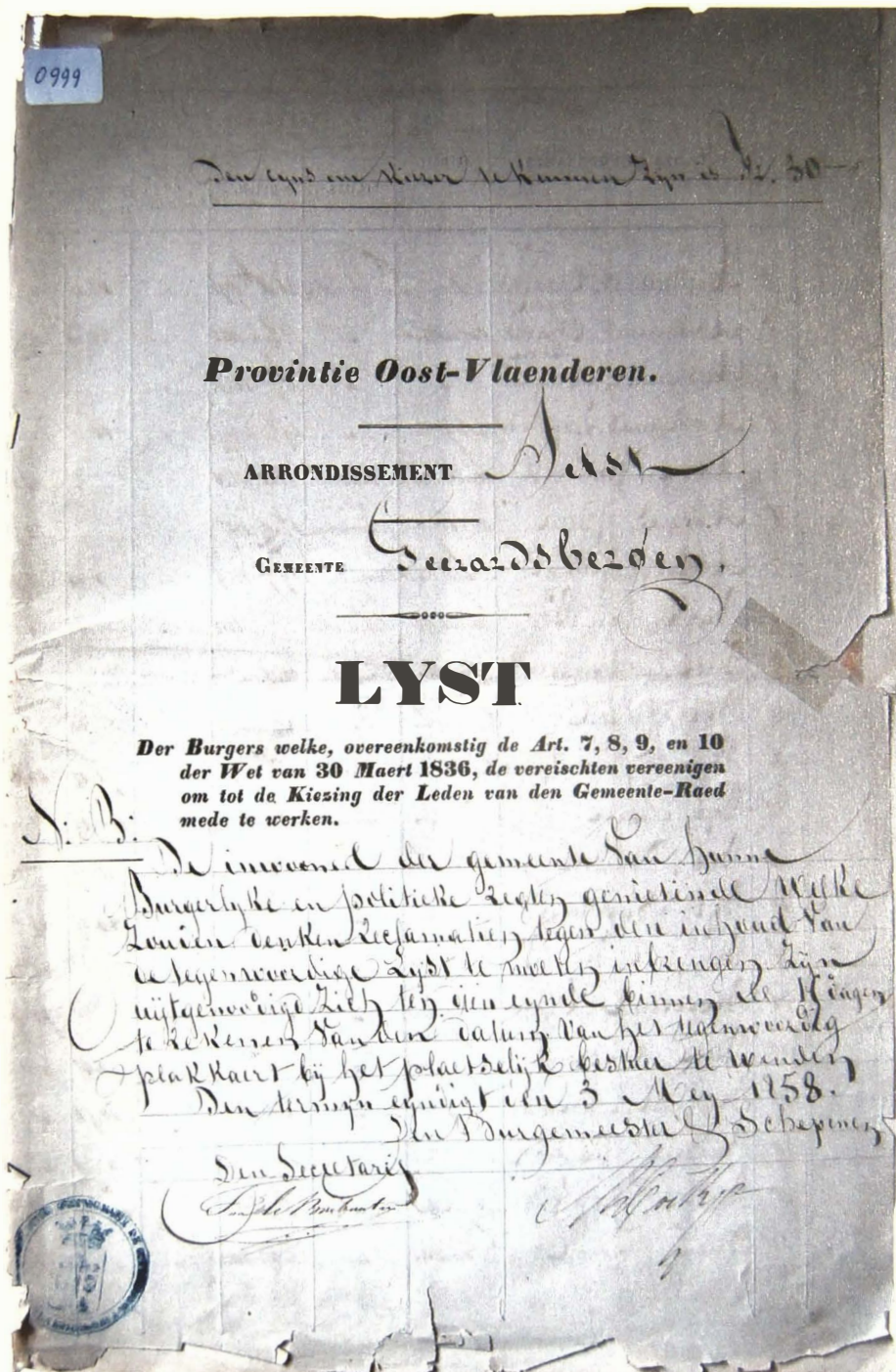
Kiesgerechtigden in Geraardsbergen in 1858

Freddy DE CHOU

In de periode 1830-1894 is het gemeentestemrecht voorbehouden aan mannelijke burgers die een bepaald bedrag aan rechtstreekse belastingen betalen ⁽¹⁾. Hiervoor komen drie belastingen in aanmerking: de **grondbelasting**, het **patentrecht** op de handels- en industriële beroepen, berekend volgens het beroep en de gedane zaken en de **personele belasting** gesteund op uiterlijke weeldetekenen zoals de huurwaarde van het huis, het aantal vensters en deuren, het aantal vuurhaarden, de meubilering, het dienstpersoneel en het aantal paarden.

De oudste kiezerslijst die we voor Geraardsbergen vonden dateert van 1858 ⁽²⁾. We analyseren deze lijst grondig, enerzijds omdat ze ons een beeld verschaft van de politiek mondingen in de stad en anderzijds ons ook heel wat leert over de economische en intellectuele toplaag.

In 1858 telt de Oudenbergstad 9.096 inwoners, 4.308 mannen en 4.788 vrouwen. Slechts 342 mannen hebben gemeentekiesrecht m.a.w. 3,76% van de totale en 7,84% van de mannelijke bevolking betalen de vereiste kiescijns van 30 fr.. Op basis van de vermelde beroepen verdelen we de kiesgerechtigden in zeven hoofdgroepen, die we soms verder opsplitsen in deelgroepen. We merken hierbij op dat met volgende twee kritische noten

Voorpagina van de kiezerslijst voor Geraardsbergen uit 1858.

⁽¹⁾ In 1858 is de kiesgerechtigde leeftijd 21 jaar en de kiescijns in Geraardsbergen 30 fr..

⁽²⁾ GHA (Geraardsbergs Heemkundig Archief), *Kiezerslijsten*.

rekening moet worden gehouden. Vooreerst is het een feit dat er heel wat dubbelberoepen zijn waarvan er slechts één wordt vermeld in de

kiezerslijst. Verder is de mededeling van het beroep soms zeer subjectief zodat het haast onmogelijk is de juiste sociale status te bepalen

van de betrokkene ⁽³⁾. Ondanks deze gebreken krijgen we toch een goed beeld van de activiteiten van de toplaag.

Tabel 1: Beroepsstructuur kiesgerechtigden in 1858

Beroepsgroep	Aantal	Procent			
1. Landbouw	16	4,68			
Landman	13				
Hovenier	3				
2. Industrie	17	5,82			
Fabrikant	17				
3. Ambachten ⁽⁴⁾	111	32,46			
a. Textiel	4	1,17			
Blauwverver	2				
Kamslager	1				
Wever	1				
b. Hout-Bouw	15	4,39			
Ebenist	3				
Kuiper	2				
Schrijnwerker	3				
Bouwmeester	1				
Ondernemer	2				
Metser	1				
Metsersbaas	1				
Schaliedekker	1				
Behanger	1				
c. Voeding	48	14,06			
Brouwer	5				
Molenaar	2				
Olieslager	1				
Zoutzieder	4				
Slager	9				
Bakker	27				
d. Kleding	6	1,75			
Schoenmaker	4				
Kleermaker	2				
e. Andere ambachten	37	11,11			
Huidenvetter	2				
Leerlooier	2				
Vellenploter ⁽⁵⁾	1				
Glazenmaker	1				
Horlogemaker	5				
Messenmaker	1				
Beeldhouwer	1				
Schilder	2				
Koperslager	4				
			Blikslager	1	
			Zeepzieder	1	
			Smid	15	
			Boekdrukker	2	
			4. Handel	141	41,23
			Herbergier	48	
			Hotelier	2	
			Koopman	2	
			Kramer	1	
			Negotiant	36	
			Winkelier	52	
			5. Administratie en		
			vrije beroepen	41	11,99
			Advocaat	3	
			Apotheker	3	
			Bankier	3	
			Chirurg	2	
			Notaris	2	
			Kandidaat notaris	1	
			Deurwaarder	2	
			Griffier	1	
			Dokter	5	
			Gemeentesecretaris	1	
			Gemeenteontvanger	1	
			Ontvanger hospitaal	1	
			Politiecommissaris	1	
			Stadsopzichter	1	
			Postmeester	1	
			Veearts	1	
			Vrederechter	1	
			Deken	1	
			Pastoor-Priester	3	
			Koster	1	
			Kerkbaljuw ⁽⁶⁾	1	
			Schooldirecteur	2	
			Onderwijzer	2	
			6. Rentenier	5	1,46
			Rentenier	4	
			Particulier	1	
			7. Niet-productieven	11	3,22
			Zonder beroep	11	

⁽³⁾ In de negentiende eeuw wordt vaak van beroep gewisseld. Ook loopt de administratie soms behoorlijk achter op de realiteit.

⁽⁴⁾ Een ambacht is een beroep dat een zeker technische kennis en vaardigheid vereist.

⁽⁵⁾ Een *vellenploter* doet de vellen van dode dieren en maakt ze klaar voor de looierij.

⁽⁶⁾ De suisse.

Tabel 2: Procentueel belastingsaandeel per beroepsgroep

Beroepsgroep	Grondlasten	Pers.bel.	Patenten	Totaal
1. Landbouw	3,63	2,57	1,07	2,53
2. Industrie	5,82	4,29	12,57	6,85
3. Ambachten	30,25	28,01	31,96	29,70
4. Handel	27,16	36,04	39,91	33,99
5. Admin.en vrije ber.	20,05	23,86	14,53	20,32
6. Rentenier	6,76	2,81	0,29	3,41
7. Zonder	6,34	2,41	0,67	3,20

Zoals te verwachten neemt de landbouw een vrij beperkte plaats in: 4,7%. Toch is de beroepsgroep niet helemaal te verwaarlozen, vooral door het bestaan van een aparte 'boerenwijk' op de Buizemont⁽⁷⁾. Ook het aantal hoveniers ligt vrij hoog, wat kan wijzen op de aanwezigheid van grote hovingen of parken.

Hierbij denken we aan het domein van burgemeester en dokter Modest De Cock, restant van de voormalige Sint-Adriaansabdij, aan het kasteel 'Spitaels' op de Oudenberg en het kasteel 'Byl' op de Waaienberg⁽⁸⁾.

De industriële activiteit (5%) staat echt nog in haar kinderschoenen. De meeste fabrikanten produceren kant, twee anderen zijn net begonnen met een lucifersfabriek⁽⁹⁾. Het aandeel van de ambachtelijke sector is vrij groot. Een derde van de actieve kiesgerechtigden oefent een of ander ambacht uit. Waarschijnlijk staan deze ambachtsslui in voor de bevrediging van de behoeften van een ruimere regio. Opmerkelijk is immers het grote aantal smeden (15), horlogemakers (5), koperslagers (4), schoenmakers (4) en brouwers (5). Ook het aantal bakkers (27) en slagers (9) is vrij hoog. De patentbrieven wijzen er

op dat het laatste beroep heel dikwijls wordt gedubbeld met herbergier.

Geraardsbergen vervult een belangrijke commerciële functie. 40% van de mogelijke kiezers verdienen hun brood met handeldrijven. Hierbij noteren we vooral de 52 winkeliers, de 48 herbergiers en de 36 'negotianten'⁽¹⁰⁾. Deze laatste zijn vooral actief in de linnen- en kanthandel. De groep 'Administratie en Vrije beroepen' stelt 12% van de kiesgerechtigden tewerk. De stad is ongetwijfeld ook een belangrijk regionaal verzorgingscentrum. Nemen we de mensen "zonder beroep" samen met de rentenieren dan komen we aan iets minder dan 5%. Het gaat hier waarschijnlijk om ouderen en personen die er "warmpjes inzitten".

Na deze algemene schets van de diverse sectoren, die ons iets leert op het gebied van de tewerkstelling van de kiesgerechtigden, onderzoeken we ook in welke mate elke sector belastingen betaalt. Dit levert ons enige aanduiding betreffende de sociale status van de beroepen.

De landbouwers betalen in verhouding tot hun aandeel in de tewerkstelling iets ondermaats. Omdat dit ook het geval is op het vlak van de

grondlasten wijst dit waarschijnlijk op een ongunstige pacht-eigendom verhouding.

De fabrikanten betalen vooral een ruim deel van de patentrechten en in iets mindere mate van de grondlasten. Alles wijst erop dat in 1858 de industrie zich nog aan het vormen is.

Op de ambachtelijke sector en de handel wegen de patentrechten eveneens vrij zwaar (samen 71%). Nochtans blijven deze twee beroepsgroepen op het gebied van de totale belastingen (63%) ruim 10% onder hun aandeel in de tewerkstelling. Dit kan wijzen op een stagnerende dienstenverlening.

De groep "Administratie en vrije beroepen" echter betaalt gemiddeld het dubbel van de andere sectoren. Vooral het hoge aandeel aan personele belasting doet vermoeden dat deze beroepsgroep een zekere weelde tentoon spreidt.

De non-actieven (rentenieren en zonder beroepsomschrijving) worden vooral getaxeerd op het bezit van onroerende goederen.

In de stad zijn dit vooral huizen, maar de kadastrale leggers tonen aan dat deze groep ook flink wat gronden in eigendom heeft in de omliggende gemeenten.

⁽⁷⁾ Ook zijn bepaalde stadsdelen nog niet bebouwd zoals De Zak, Buizemontstraat, Meersstraat.

⁽⁸⁾ Het latere Baudewijnkasteel in de Vierwindenstraat.

⁽⁹⁾ Auguste Antheunis en Egide Coppens. François Cobbaert staat nog vermeld als schaliedekker, nochtans baat hij in 1858 een lucifersfabriek uit met 50 man. De administratie loopt hier twee jaar achter op de realiteit.

⁽¹⁰⁾ Handelaars.

De meest belaste burgers

Deze lijst vermeldt de vijftientig meest belaste burgers in 1858. De bedragen betreffen respectievelijk de betaalde grondlasten, personele belasting en patentrecht in frank.

freddy.de.chou@skynet.be

1 De Cock Modeste 324,78 - 307,31 - 81,14 = 713,23	Dokter en burgemeester
2 Spitaels Prosper 113,23 - 247,71 - 97,90 = 458,84	Bankier
3 De L'Arbre François 301,12 - 90,04 - 65,67 = 456,83	Dokter
4 Antheunis Charles (vader) 152,20 - 129,60 - 139,70 = 421,50	Brouwer
5 Spitaels Cyrille 41,03 - 187,73 - 97,90 = 326,66	Bankier
6 De Schrevel Auguste 220,15 - 93,75 - 0 = 313,90	Rentenier
7 Vander Eecken Auguste 82,54 - 98,82 - 92,90 = 274,26	Postmeester
8 Van Achter Gosselin 53,82 - 169,54 - 49,50 = 272,86	Hotelier
9 De Lil Pierre 122,68 - 56,32 - 89,70 = 268,70	Bakker
10 Deportemont Auguste 61,25 - 206,17 - 0 = 267,42	Advocaat
11 Van Wetter Felix 130,89 - 69,72 - 53,90 = 254,51	Fabrikant
12 Servaes Philippe 155,86 - 93,24 - 3,04 = 252,14	Rentenier
13 Van Cleemputte Pierre 87,63 - 104,07 - 51,70 = 243,40	Negotiant
14 D'Hooghe Charles - 240,00 - 0 = 240,00	Principaal college
15 Diericx Pierre Joseph 55,38 - 81,14 - 91,04 = 227,56	Zeepzieder
16 Vrancx Pierre 150,42 - 59,86 - 14,30 = 224,58	Negotiant
17 De Meter François 109,18 - 94,57 - 14,30 = 218,05	Rentenier
18 Caron Pierre Joseph 52,85 - 68,01 - 89,69 = 210,55	Fabrikant
19 Coppens Celestus 95,47 - 89,37 - 24,20 = 209,04	Brouwer
20 De Vos Charles - 154,50 - 51,70 = 206,20	Hotelier
21 Diericx Louis 64,69 - 108,44 - 29,70 = 202,83	Negotiant en schepen
22 Antheunis Charles (zoon) 23,64 - 45,45 - 130,42 = 199,51	Fabrikant
23 Van Wambeke Auguste 90,33 - 107,94 - 0 = 198,27	Advocaat
24 Van Vaerenberg François 54,13 - 68,46 - 71,77 = 194,36	Negotiant
25 Coppens Egide 85,48 - 28,06 - 76,74 = 190,28	Fabrikant